

Nieodpłatna pomoc prawna, nieodpłatne poradnictwo obywatelskie oraz edukacja prawna.

Dz.U.2017.2030 t.j. z dnia 2017.11.02

Status: Akt obowiązujący

Wersja od: 1 stycznia 2019 r. do: 31 grudnia 2019 r.

Wejście w życie:

1 stycznia 2016 r.,

31 sierpnia 2015 r.

zobacz:

art. 29

Art. 29. [Wejście w życie ustawy]

Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2016 r., z wyjątkiem art. 6, art. 8-11, art. 17, art. 18 i art. 20-28, które wchodzi w życie z dniem 31 sierpnia 2015 r.

USTAWA

z dnia 5 sierpnia 2015 r.

o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej ¹

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1. ² [Zakres przedmiotowy ustawy]

Ustawa określa zasady udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej, świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, a także zasady realizacji zadań z zakresu edukacji prawnej.

Art. 2. ³ [Poradnictwo prawne, poradnictwo obywatelskie oraz edukacja prawna na podstawie innych ustaw oraz świadczone przez inne podmioty]

1. Niniejsza ustawa nie zwalnia organów administracji publicznej od wykonywania określonych w ustawach zadań w zakresie poradnictwa prawnego, poradnictwa obywatelskiego oraz edukacji prawnej.

2. Niniejsza ustawa nie ogranicza działalności w zakresie nieodpłatnego poradnictwa prawnego, poradnictwa obywatelskiego oraz edukacji prawnej.

Rozdział 2

Nieodpłatna pomoc prawna, nieodpłatne poradnictwo obywatelskie oraz edukacja prawna ⁴

Art. 3. [Zakres nieodpłatnej pomocy prawnej]

1. Nieodpłatna pomoc prawna obejmuje:

- 1) ⁵ poinformowanie osoby fizycznej, zwanej dalej "osobą uprawnioną", o obowiązującym stanie prawnym oraz przysługujących jej uprawnieniach lub spoczywających na niej obowiązkach, w tym w związku z toczącym się postępowaniem przygotowawczym, administracyjnym, sądowym lub sądownoadministracyjnym lub,
- 2) wskazanie osobie uprawnionej sposobu rozwiązania jej problemu prawnego, lub
- 3) ⁶ sporządzenie projektu pisma w sprawach, o których mowa w pkt 1 i 2, z wyłączeniem pism procesowych w toczącym się postępowaniu przygotowawczym lub sądowym i pism w toczącym się postępowaniu sądownoadministracyjnym, lub,
- 3a) ⁷ nieodpłatną mediację, lub
- 4) ⁸ sporządzenie projektu pisma o zwolnienie od kosztów sądowych lub ustanowienie pełnomocnika z urzędu w postępowaniu sądowym lub ustanowienie adwokata, radcy prawnego, doradcy podatkowego lub rzecznika patentowego w postępowaniu sądownoadministracyjnym oraz poinformowanie o kosztach postępowania i ryzyku finansowym związanym ze skierowaniem sprawy na drogę sądową.

2. ⁹ Nieodpłatna pomoc prawna nie obejmuje spraw związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej, z wyjątkiem przygotowania do rozpoczęcia tej działalności.

Art. 3a. ¹⁰ [Zakres nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego]

1. Nieodpłatne poradnictwo obywatelskie obejmuje działania dostosowane do indywidualnej sytuacji osoby uprawnionej, zmierzające do podniesienia świadomości tej osoby o przysługujących jej uprawnieniach lub spoczywających na niej obowiązkach oraz wsparcia w samodzielnym rozwiązywaniu problemu, w tym, w razie potrzeby, sporządzenie wspólnie z osobą uprawnioną planu działania i pomoc w jego realizacji. Nieodpłatne poradnictwo obywatelskie obejmuje w szczególności porady dla osób zadłużonych i porady z zakresu spraw mieszkaniowych oraz zabezpieczenia społecznego.

2. Nieodpłatne poradnictwo obywatelskie obejmuje również nieodpłatną mediację.

Art. 3b. ¹¹ [Zakres edukacji prawnej]

1. Edukacja prawna obejmuje działania edukacyjne zmierzające do zwiększenia świadomości prawnej społeczeństwa, dotyczące w szczególności upowszechniania wiedzy o:

- 1) prawach i obowiązkach obywatelskich;
- 2) działalności krajowych i międzynarodowych organów ochrony prawnej;

- 3) mediacji oraz sposobach polubownego rozwiązywania sporów;
- 4) możliwościach udziału obywateli w konsultacjach publicznych oraz procesie stanowienia prawa;
- 5) dostępie do nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego.

2. Zadania, o których mowa w ust. 1, mogą być realizowane w formach, które w szczególności polegają na opracowaniu informatorów i poradników, prowadzeniu otwartych wykładów i warsztatów oraz rozpowszechnianiu informacji za pośrednictwem środków masowego przekazu i innych zwyczajowo przyjętych form komunikacji, w tym prowadzeniu kampanii społecznych.

Art. 4.¹² [Osoba uprawniona do nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego]

1. Nieodpłatna pomoc prawna i nieodpłatne poradnictwo obywatelskie przysługują osobie uprawnionej, która nie jest w stanie ponieść kosztów odpłatnej pomocy prawnej.
2. Osoba uprawniona, przed uzyskaniem nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, składa pisemne oświadczenie, że nie jest w stanie ponieść kosztów odpłatnej pomocy prawnej. Oświadczenie składa się osobie udzielającej nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczącej nieodpłatne poradnictwo obywatelskie.
3. Oświadczenie, o którym mowa w ust. 2, przechowuje się w warunkach uniemożliwiających dostęp do niego osób trzecich.
4. Administratorem danych osobowych zawartych w oświadczeniu, o którym mowa w ust. 2, jest starosta.
5. W celu umożliwienia kontroli prawidłowości udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej i świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego starosta przechowuje oświadczenie, o którym mowa w ust. 2, przez trzy lata od końca roku kalendarzowego, w którym oświadczenie zostało sporządzone.
6. Wzór oświadczenia, o którym mowa w ust. 2, określa załącznik nr 1 do ustawy.

Art. 4a.¹³ [Nieodpłatna mediacja]

1. Nieodpłatna mediacja obejmuje:
  - 1) poinformowanie osoby uprawnionej o możliwościach skorzystania z polubownych metod rozwiązywania sporów, w szczególności mediacji oraz korzyściach z tego wynikających;
  - 2) przygotowanie projektu umowy o mediację lub wniosku o przeprowadzenie mediacji;
  - 3) przygotowanie projektu wniosku o przeprowadzenie postępowania mediacyjnego w sprawie karnej;
  - 4) przeprowadzenie mediacji;

- 5) udzielenie pomocy w sporządzeniu do sądu wniosku o zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem.
2. Nieodpłatna mediacja nie obejmuje spraw, w których:
    - 1) sąd lub inny organ wydały postanowienie o skierowaniu sprawy do mediacji lub postępowania mediacyjnego;
    - 2) zachodzi uzasadnione podejrzenie, że w relacji stron występuje przemoc.
  3. W sprawach nieuregulowanych niniejszą ustawą do nieodpłatnej mediacji stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2018 r. poz. 1360) o mediacji.
  4. Nieodpłatna mediacja może być prowadzona pomiędzy stronami dążącymi do polubownego rozwiązania sporu. Stroną inicjującą przeprowadzenie nieodpłatnej mediacji może być wyłącznie osoba uprawniona.
  5. Nieodpłatną mediację prowadzi mediator.
  6. Mediatorem może być osoba wpisana na listę stałych mediatorów prowadzoną przez prezesa sądu okręgowego, o której mowa w ustawie z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 23, z późn. zm.), lub wpisana na listę mediatorów prowadzoną przez organizację pozarządową w zakresie swoich zadań statutowych lub uczelnię, o której mowa w ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego, o której informacje przekazano prezesowi sądu okręgowego.
  7. Nieodpłatnej mediacji, w zakresie, o którym mowa w ust. 1 pkt 4, nie może prowadzić osoba, która w sprawie którejkolwiek ze stron uprzednio świadczyła pomoc prawną lub poradnictwo obywatelskie, była świadkiem, wydawała opinię, sporządzała wywiad środowiskowy lub prowadziła terapię, a także osoba, co do której zachodzi okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do jej bezstronności, z wyłączeniem udzielania pomocy, w zakresie, o którym mowa w ust. 1 pkt 1. W takim przypadku mediator odmawia przeprowadzenia nieodpłatnej mediacji, informując osobę uprawnioną o możliwości skorzystania z nieodpłatnej mediacji prowadzonej przez innego mediatora w tym samym punkcie lub innych punktach, w których udzielana jest nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie, zwanych dalej "punktami".
  8. Nieodpłatną mediację, w zakresie, o którym mowa w ust. 1 pkt 1-3 i 5, a w zakresie, o którym mowa w ust. 1 pkt 4, z uwzględnieniem ust. 6 i 7, może również prowadzić osoba udzielająca nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadcząca nieodpłatne poradnictwo obywatelskie.

Art. 5. [Osoby uprawnione do udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej]

1. Nieodpłatnej pomocy prawnej udziela osobiście adwokat lub radca prawny, a w szczególności uzasadnionych przypadkach z ich upoważnienia aplikant adwokacki lub aplikant radcowski.
2. Przed udzieleniem nieodpłatnej pomocy prawnej można zażądać od osoby uprawnionej okazania dokumentu stwierdzającego tożsamość.

3. ¹⁴ Adwokat lub radca prawny może z ważnych powodów odmówić udzielenia nieodpłatnej pomocy prawnej, informując osobę uprawnioną o innych punktach w których udzielana jest nieodpłatna pomoc prawna na obszarze powiatu.
4. ¹⁵ W przypadku stwierdzenia, że przedstawiony przez osobę uprawnioną problem nie może być rozwiązany w całości albo części poprzez udzielenie nieodpłatnej pomocy prawnej, w szczególności stwierdzenia, że problem nie ma wyłącznie charakteru prawnego, adwokat lub radca prawny informują osobę uprawnioną o możliwościach uzyskania innej stosownej pomocy w jednostkach nieodpłatnego poradnictwa, wskazanych na liście sporządzanej przez starostę, o której mowa w art. 8a ust. 1.
5. ¹⁶ Udzielenie informacji, o której mowa w ust. 4, może polegać również na przekazaniu oferty jednostki nieodpłatnego poradnictwa, w formie karty informacyjnej poradnictwa.

Art. 6. [Umowa z powiatem]

1. Adwokat lub radca prawny udziela nieodpłatnej pomocy prawnej na podstawie umowy zawartej z powiatem.
2. Umowa zawiera w szczególności:
  - 1) wskazanie miejsca i czasu udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej;
  - 1a) ¹⁷ informację o możliwości wydłużenia, na żądanie starosty, czasu trwania dyżuru do co najmniej 5 godzin dziennie, w przypadku, o którym mowa w art. 8 ust. 6, w ramach wynagrodzenia, o którym mowa w pkt 2;
  - 2) określenie wynagrodzenia za udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej;
  - 3) ¹⁸ określenie sposobu korzystania z lokalu, w którym będzie usytuowany punkt;
  - 4) wskazanie niezbędnych urządzeń technicznych, w tym zapewniających dostęp do bazy aktów prawnych umożliwiające udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej;
  - 5) zasady zapewniania dostępu do bazy aktów prawnych umożliwiającego udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej;
  - 6) zasady zapewniania przez adwokata lub radcę prawnego zastępstwa w przypadku, gdy nie będzie on w stanie osobiście udzielać nieodpłatnej pomocy prawnej;
  - 6a) ¹⁹ sposób organizowania w punkcie spotkania z mediatorem, o którym mowa w art. 8 ust. 12 pkt 1;
  - 6b) ²⁰ w przypadku określenia specjalizacji, o której mowa w art. 8 ust. 9, wskazanie specjalizacji nieodpłatnej pomocy prawnej udzielanej podczas poszczególnych dyżurów;
  - 7) zasady jej rozwiązania.
3. ²¹ Suma wynagrodzeń wynikających z umów, o których mowa w ust. 1, nie może przekroczyć kwoty dotacji, o której mowa w art. 20 ust. 1, w części przypadającej na wynagrodzenia w punkcie. Wynagrodzenie mediatora, o którym mowa w art. 4a ust. 6, oblicza się proporcjonalnie do czasu przeznaczanego na prowadzenie przez niego

nieodpłatnej mediacji.

Art. 7. ²² [Karta nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego]

1. Każdy przypadek udzielenia nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego dokumentuje się w karcie nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, zwanej dalej "kartą pomocy", przez podanie w szczególności informacji dotyczących zgłoszonej sprawy i udzielonej pomocy, dziedziny prawa, której dotyczyła ta pomoc, kategorii sprawy, formy udzielonej pomocy, czasu poświęconego na jej udzielenie i liczby wizyt osoby uprawnionej w tej samej sprawie, ogólnych informacji o osobie uprawnionej dotyczących w szczególności wieku, płci, wykształcenia, dochodu, gospodarstwa domowego i miejsca zamieszkania, oraz danych dotyczących punktu, osoby udzielającej pomocy i daty jej udzielenia. Karta pomocy zawiera część obejmującą opinię osoby uprawnionej o udzielonej pomocy. Wypełnienie przez osobę uprawnioną tej części karty pomocy, w tym podanie numeru telefonu w celu zasięgnięcia dalszej opinii, jest uzależnione od zgody osoby uprawnionej. W karcie pomocy nie podaje się danych osobowych osoby uprawnionej.

2. W przypadku, o którym mowa w art. 4a ust. 1 pkt 4, kartę pomocy wypełnia się tylko raz, po zakończeniu mediacji, wskazując dodatkowo liczbę i łączny czas trwania posiedzeń mediacyjnych oraz wynik mediacji.

3. Kartę pomocy, z wyjątkiem części obejmującej opinię osoby uprawnionej o udzielonej pomocy, oraz oświadczenie, o którym mowa w art. 4 ust. 2, adwokat lub radca prawny przekazują staroście do dziesiątego dnia następnego miesiąca kalendarzowego, w sposób uniemożliwiający powiązanie oświadczenia osoby uprawnionej z kartą pomocy. Karta pomocy może zostać przekazana drogą elektroniczną.

4. Dokumentacja sprawy, niezbędna do udzielenia pomocy, może być przechowywana w punkcie na czas udzielania pomocy. Dokumentacja sprawy przedłożona przez osobę uprawnioną oraz dokumentacja dotycząca udzielonej pomocy, może być po usunięciu z jej treści danych osobowych dołączona do karty pomocy.

5. Starosta analizuje opinie osób uprawnionych o udzielonej pomocy, mając na względzie potrzebę wprowadzenia usprawnień oraz podniesienia jakości nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego.

Art. 8. ²³ [Udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej, świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz edukacji prawnej jako zadania zlecone; punkty nieodpłatnej pomocy prawnej]

1. Zadania polegające na udzielaniu nieodpłatnej pomocy prawnej, świadczeniu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz edukacji prawnej, o których mowa w art. 11 ust. 7 zdanie drugie, są zadaniami zleconymi z zakresu administracji rządowej realizowanymi przez powiat w porozumieniu z gminami albo samodzielnie.

2. Na każdy powiat przypada liczba punktów odpowiadająca mnożnikowi, o którym mowa w art. 20 ust. 4.
3. Udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego odbywa się w punkcie w przeciętnym wymiarze 5 dni w tygodniu podczas dyżuru trwającego co najmniej 4 godziny dziennie, z wyłączeniem dni, o których mowa w art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 18 stycznia 1951 r. o dniach wolnych od pracy (Dz. U. z 2015 r. poz. 90).
4. Udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego odbywa się według kolejności zgłoszeń, po umówieniu terminu wizyty. Z ważnych powodów dopuszcza się ustalenie innej kolejności udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego. Kobiecie, która jest w ciąży, udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego odbywa się poza kolejnością.
5. Zgłoszeń dokonuje się telefonicznie pod numerem telefonu wskazanym przez starostę. Starosta oprócz dokonywania zgłoszeń telefonicznych może również umożliwić dokonywanie zgłoszeń za pośrednictwem środków komunikacji elektronicznej.
6. W przypadku, gdy liczba osób uprawnionych, którym ma zostać udzielona nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie, uniemożliwia sprawne umawianie terminów wizyt w punktach na obszarze danego powiatu, czas trwania dyżuru może ulec wydłużeniu do co najmniej 5 godzin dziennie we wszystkich punktach na obszarze tego powiatu. Wydłużenie czasu trwania dyżuru następuje na żądanie starosty. Możliwość wydłużenia czasu trwania dyżuru w trakcie roku określa się jako jeden z warunków otwartego konkursu ofert, o którym mowa w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2018 r. poz. 450, 650, 723 i 1365).
7. Wydłużenie czasu trwania dyżuru, o którym mowa w ust. 6, nie powoduje zwiększenia środków przeznaczonych na realizację zadania w danym roku.
8. Osobom ze znaczną niepełnosprawnością ruchową, które nie mogą stawić się w punkcie osobiście, oraz osobom doświadczającym trudności w komunikowaniu się, o których mowa w ustawie z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się (Dz. U. z 2017 r. poz. 1824), może być udzielana nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie, z wyłączeniem nieodpłatnej mediacji, także poza punktem albo za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość.
9. Wszystkie lub wybrane dyżury w punkcie mogą posiadać określoną specjalizację. Specjalizację dyżuru określa się w szczególności poprzez wskazanie dziedziny prawa lub problematyki nieodpłatnej pomocy prawnej udzielanej podczas dyżuru lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego świadczonego podczas dyżuru, albo poprzez wskazanie grupy osób uprawnionych, do której w szczególności adresuje się nieodpłatną pomoc prawną udzielaną podczas dyżuru lub nieodpłatne poradnictwo obywatelskie świadczone podczas dyżuru.

10. Punkt może być usytuowany w jednym albo większej liczbie lokali, do którego tytuł prawny posiada powiat lub gmina, w ramach posiadanych zasobów. W jednym lokalu może być usytuowany więcej niż jeden punkt. Lokale powinny być usytuowane z uwzględnieniem konieczności zapewnienia dogodnego dostępu do nich osób uprawnionych, w tym w zakresie połączeń komunikacyjnych na terenie powiatu. Jeżeli specjalizacja dyżuru jest powiązana tematycznie z usługami z zakresu pomocy społecznej, lokale, w których odbywają się te dyżury, powinny być usytuowane, w miarę możliwości, w pobliżu miejsca świadczenia tych usług.

11. W ramach dyżurów nie określa się z góry przedziału czasu na prowadzenie nieodpłatnej mediacji w zakresie, o którym mowa w art. 4a ust. 1 pkt 4, z wyjątkiem przypadku, o którym mowa w ust. 13.

12. W zależności od bieżącego zapotrzebowania na nieodpłatną mediację, zgłaszanego przez osoby uprawnione, w punkcie:

1) organizuje się spotkanie z mediatorem poświęcone nieodpłatnej mediacji w zakresie, o którym mowa w art. 4a ust. 1 pkt 4, z tym że czas trwania jednego spotkania z mediatorem podczas dyżuru nie może przekroczyć połowy czasu trwania dyżuru lub

2) kieruje się osobę uprawnioną na dyżur, którego specjalizację określono jako nieodpłatna mediacja, odbywający się w innym punkcie, pod warunkiem, że na terenie danego powiatu taki dyżur został zorganizowany.

13. W przypadku określenia specjalizacji jako nieodpłatna mediacja, wszystkie lub wybrane dyżury w danym punkcie mogą być poświęcone jedynie nieodpłatnej mediacji.

Art. 8a. ²⁴ [Lista jednostek nieodpłatnego poradnictwa]

1. Starosta sporządza i aktualizuje listę jednostek nieodpłatnego poradnictwa, dostępnego dla mieszkańców powiatu, które obejmuje w szczególności:

1) poradnictwo rodzinne, psychologiczne, pedagogiczne, z zakresu pomocy społecznej, w sprawie rozwiązywania problemów alkoholowych i innych uzależnień, w sprawie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w ramach interwencji kryzysowej, dla bezrobotnych, dla osób pokrzywdzonych przestępstwem, a także z zakresu praw konsumentów, praw dziecka, praw pacjenta, ubezpieczeń społecznych, prawa pracy, prawa podatkowego, dla osób w sporze z podmiotami rynku finansowego i inne;

2) nieodpłatną pomoc prawną i nieodpłatne poradnictwo obywatelskie ze wskazaniem punktów i dyżurów, o których mowa w art. 8, wraz z ich specjalizacją, o ile została określona.

2. Lista, o której mowa w ust. 1, zawiera dane jednostek nieodpłatnego poradnictwa uporządkowane według tematyki poradnictwa, w tym jednostek publicznych, jednostek niepublicznych działających na zlecenie oraz jednostek prowadzących działalność pożytku publicznego działających na zlecenie, którym powierzono zadania z zakresu poradnictwa specjalistycznego na podstawie odrębnych

przepisów, obejmujące informacje o nazwie jednostek, zakresie poradnictwa, adresach i danych kontaktowych, w tym o stronach internetowych i numerach telefonicznych, dniach i godzinach działalności oraz kryteriach dostępu do usługi.

3. Lista, o której mowa w ust. 1, zawiera informacje o sposobie dokonywania zgłoszeń, o których mowa w art. 8 ust. 4, w tym informację o numerze telefonu, o którym mowa w art. 8 ust. 5, oraz w miarę możliwości informacje umożliwiające dokonywanie zgłoszeń za pośrednictwem środków komunikacji elektronicznej.

4. Listę, o której mowa w ust. 1, starosta udostępnia w Biuletynie Informacji Publicznej. Ponadto informacje te udostępnia się w szczególności:

- 1) na stronach internetowych urzędu starostwa powiatowego i urzędów gmin na obszarze tego powiatu;
- 2) co najmniej raz w roku w lokalnych środkach masowego przekazu;
- 3) w sposób zwyczajowo przyjęty na terenie powiatu.

Art. 9.²⁵ [Porozumienia z gminami]

1. Powiat, realizując zadania, o których mowa w art. 8 ust. 1, może zawierać porozumienia z gminami na obszarze tego powiatu, określające w szczególności:

- 1) wykaz planowanych dyżurów na terenie gminy zawierający:
  - a) dni oraz, jeżeli to możliwe, godziny, w których planuje się dyżury,
  - b) informację, czy dyżur przeznaczony będzie na udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej czy świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego,
  - c) informację o rodzaju podmiotu udzielającego nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczącego nieodpłatne poradnictwo obywatelskie podczas dyżurów,
  - d) preferowaną specjalizację dyżurów, o ile stwierdzono potrzebę określenia specjalizacji,
  - e) adresy lokali, w których planuje się dyżury;
- 2) zasady współpracy w zakresie zapewnienia warunków lokalowych i urządzeń technicznych podmiotom udzielającym nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczącym nieodpłatne poradnictwo obywatelskie.

2. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) corocznie, nie później niż do dnia 30 września, może złożyć do starosty wnioski dotyczące potrzeb wspólnoty samorządowej w zakresie nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego na kolejny rok kalendarzowy, zawierający preferowany sposób wykonywania tych zadań na terenie gminy w szczególności poprzez wskazanie informacji, o których mowa w ust. 1 pkt 1.

3. W przypadku niezawarcia porozumienia, o którym mowa w ust. 1, starosta przygotowuje wykaz planowanych dyżurów na terenie powiatu, zawierający informacje, o których mowa w ust. 1 pkt 1.

4. Starosta odpowiada za upowszechnianie wiedzy o działalności systemu nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego wśród mieszkańców powiatu.

5. W celu koordynacji realizacji zadań wynikających z ustawy starosta może

powołać pełnomocnika.

Art. 10. [Porozumienia z okręgowymi radami adwokackimi i radami okręgowych izb radców prawnych]

1. Powiat corocznie zawiera z okręgową radą adwokacką i radą okręgowej izby radców prawnych właściwymi dla siedziby władz powiatu porozumienia w sprawie udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej na obszarze tego powiatu, określające w szczególności:

- 1) ²⁶ liczbę adwokatów i radców prawnych, którzy będą udzielać nieodpłatnej pomocy prawnej na obszarze powiatu, z uwzględnieniem potrzeby zapewnienia równomiernego udziału adwokatów i radców prawnych w wykonywaniu tego zadania, w tym z zakresu nieodpłatnej mediacji;
- 2) ²⁷ zobowiązanie okręgowej rady adwokackiej lub rady okręgowej izby radców prawnych do imiennego wskazywania adwokatów lub radców prawnych oraz ich zastępców, którymi są adwokaci lub radcowie prawni, wyznaczonych do udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej zgodnie z wykazem planowanych dyżurów, o którym mowa w art. 9 ust. 1 pkt 1 i ust. 3, uwzględniające dni oraz, jeśli to możliwe, godziny, w których planuje się dyżury, a także specjalizację dyżurów;
- 3) zasady wynagradzania adwokatów i radców prawnych udzielających nieodpłatnej pomocy prawnej;
- 4) ²⁸ zasady wykorzystania urządzeń technicznych w punkcie.

2. ²⁹ W przypadku niezawarcia porozumienia do dnia 30 listopada roku poprzedzającego rok, którego dotyczyłoby to porozumienie, starosta przekazuje dziekanom informacje w zakresie określonym w art. 9 ust. 1 pkt 1 lit. a, d oraz e albo ust. 3. Na podstawie tych informacji dziekan okręgowej rady adwokackiej lub dziekan rady okręgowej izby radców prawnych wskazuje odpowiednio adwokatów lub radców prawnych, wyznaczonych do udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej.

3. O każdym zawartym porozumieniu albo wskazaniu adwokatów lub radców prawnych, wyznaczonych do udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej w trybie, o którym mowa w ust. 2, powiat niezwłocznie zawiadamia właściwego wojewodę.

Art. 11. [Powierzenie prowadzenia punktów adwokatom, radcom prawnym i organizacji pozarządowej]

1. ³⁰ Powiat powierza połowę punktów do prowadzenia adwokatom i radcom prawnym z przeznaczeniem na udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej, a połowę organizacji pozarządowej prowadzącej działalność pożytku publicznego, zwanej dalej "organizacją pozarządową", z przeznaczeniem na udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego. Jeżeli iloraz liczby punktów i liczby dwa stanowi liczbę niecałkowitą, zaokrągla się ją w górę do liczby całkowitej.

1a. ³¹ Jeżeli na powiat przypadają dwa punkty, adwokatom lub radcom prawnym

powierza się prowadzenie jednego punktu, a prowadzenie drugiego powierza się organizacji pozarządowej, która udziela nieodpłatnej pomocy prawnej i świadczy nieodpłatne poradnictwo obywatelskie w tym punkcie w zakresie czasowym wskazanym w umowie.

1b. ³² Jeżeli na powiat przypadają trzy punkty organizacji pozarządowej, powierza się prowadzenie dwóch punktów, przy czym jeden przeznaczają się na udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej, a drugi na świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego.

1c. ³³ Połowę punktów przeznaczonych do prowadzenia przez organizację pozarządową przeznaczają się na świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego. Jeżeli liczba punktów przeznaczonych do prowadzenia przez organizację pozarządową stanowi liczbę nieparzystą, większą o jeden liczbę punktów przeznaczają się na świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, mniejszą liczbę punktów - na udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej.

1d. ³⁴ W razie potrzeb wspólnoty samorządowej, starosta może, po uzyskaniu akceptacji wojewody, w ramach liczby punktów przeznaczonych do prowadzenia przez organizację pozarządową, przeznaczyć większą liczbę punktów na świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, niż to wynika z ust. 1b i 1c.

2. ³⁵ Organizację pozarządową wyłania się corocznie w otwartym konkursie ofert, o którym mowa w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, przeprowadzanym jednocześnie na powierzenie prowadzenia punktów przeznaczonych na udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego. W skład komisji konkursowej, o której mowa w tej ustawie, może wchodzić dodatkowo przedstawiciel wojewody.

2a. ³⁶ W otwartym konkursie ofert, o którym mowa w ust. 2, mogą być składane oferty na powierzenie prowadzenia punktu przeznaczonego na:

- 1) udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego albo
- 2) udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej oraz świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego.

2b. ³⁷ W przypadku gdy w otwartym konkursie ofert, o którym mowa w ust. 2, nie wpłynęła żadna oferta na powierzenie prowadzenia punktu przeznaczonego na świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego albo żadna ze złożonych ofert nie spełnia wymogów konkursu w części dotyczącej świadczenia w punkcie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, organizacji pozarządowej powierza się prowadzenie wszystkich punktów z przeznaczeniem na udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej.

3. ³⁸ Nieodpłatnej pomocy prawnej w punktach powierzonych do prowadzenia organizacji pozarządowej może udzielać także:

- 1) doradca podatkowy - w zakresie prawa podatkowego, z wyłączeniem spraw podatkowych związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej;
- 2) osoba, która:

- a) ukończyła wyższe studia prawnicze i uzyskała tytuł magistra lub zagraniczne studia prawnicze uznane w Rzeczypospolitej Polskiej,
- b) posiada co najmniej trzyletnie doświadczenie w wykonywaniu wymagających wiedzy prawniczej czynności bezpośrednio związanych ze świadczeniem pomocy prawnej,
- c) korzysta z pełni praw publicznych oraz ma pełną zdolność do czynności prawnych,
- d) nie była karana za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub przestępstwo skarbowe;

3) ³⁹ mediator w zakresie nieodpłatnej mediacji.

3a. ⁴⁰ Nieodpłatne poradnictwo obywatelskie może świadczyć osoba, która:

- 1) posiada wykształcenie wyższe,
- 2) ukończyła z oceną pozytywną szkolenie z zakresu świadczenia poradnictwa obywatelskiego, zwane dalej "szkoleniem", albo posiada doświadczenie w świadczeniu poradnictwa obywatelskiego i uzyskała zaświadczenie potwierdzające posiadanie wiedzy i umiejętności w tym zakresie wydane przez podmiot uprawniony do prowadzenia szkolenia oraz kursu doszkalającego, o którym mowa w art. 11a ust. 2,
- 3) spełnia wymogi, o których mowa w ust. 3 pkt 2 lit. c i d

- zwana dalej "doradcą".

4. W przypadku, o którym mowa w ust. 3 pkt 2, osoba uprawniona, przed uzyskaniem nieodpłatnej pomocy prawnej składa pisemne oświadczenie, że jest świadoma uzyskania nieodpłatnej pomocy prawnej od osoby niebędącej adwokatem, radcą prawnym albo doradcą podatkowym.

5. ⁴¹ Do oświadczenia, o którym mowa w ust. 4, przepisy art. 4 ust. 3-5 oraz art. 7 ust. 3 stosuje się odpowiednio.

6. ⁴² O powierzenie prowadzenia punktu na obszarze danego województwa może ubiegać się organizacja pozarządowa, w zakresie, o którym mowa w art. 4 ust. 1 pkt 1b lub 22a ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, wpisana na listę, o której mowa w art. 11d ust. 1, prowadzoną przez właściwego wojewodę, w zakresie udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego.

6a. ⁴³ W przypadku, o którym mowa w art. 8 ust. 13, jeżeli wszystkie dyżury w danym punkcie poświęcone będą jedynie nieodpłatnej mediacji, o powierzenie prowadzenia takiego punktu może ubiegać się również organizacja pozarządowa, w zakresie, o którym mowa w art. 4 ust. 1 pkt 1b lub 22a ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, wpisana na listę, o której mowa w art. 11d ust. 1, w zakresie prowadzenia nieodpłatnej mediacji.

6b. ⁴⁴ Organizacja pozarządowa w ramach oferty może przedstawić dodatkowo porozumienia o wolontariacie zawarte z osobami, które będą wykonywały świadczenia w ramach prowadzonego punktu, w tym służyły asystą osobom uprawnionym mającym trudności w samodzielnej realizacji porady, w szczególności z powodu niepełnosprawności, podeszłego wieku albo innych okoliczności

życiowych.

7. ⁴⁵ Organizacja pozarządowa zapewnia udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego na podstawie umowy zawartej z powiatem, do której stosuje się odpowiednio przepisy art. 6 ust. 2 pkt 1, 1a i 3-6b. W ramach umowy, organizacji pozarządowej powierza się jednocześnie zadania z zakresu edukacji prawnej, realizowane w związku z problemami zgłaszanymi w trakcie udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, w wymiarze co najmniej jednego zadania na rok na każdy punkt, w szczególności w formach, o których mowa w art. 3b ust. 2. W umowie starosta może określić preferowane formy realizacji zadań z zakresu edukacji prawnej.

8. Starosta kontroluje wykonywanie umowy przez organizację pozarządową na zasadach określonych w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

9. ⁴⁶ W przypadku zaprzestania spełniania warunku, o którym mowa w art. 11d:

- 1) ust. 2 pkt 2 lub ust. 3 pkt 2, lub ust. 4 pkt 2 - starosta nie zawiera umowy z organizacją pozarządową albo rozwiązuje ją ze skutkiem natychmiastowym;
- 2) ust. 2 pkt 3 lub ust. 3 pkt 3, lub ust. 4 pkt 3 - starosta nie zawiera umowy z organizacją pozarządową albo rozwiązuje ją za dwutygodniowym wypowiedzeniem.

9a. ⁴⁷ O każdym przypadku niezawarcia lub rozwiązania umowy z organizacją pozarządową powiat niezwłocznie zawiadamia właściwego wojewodę.

10. ⁴⁸ Organizacja pozarządowa zapewnia udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego na zasadach określonych w art. 5 ust. 2-5, art. 7 oraz art. 8 ust. 2-13.

11. ⁴⁹ (uchylony).

12. W przypadku gdy:

- 1) ⁵⁰ do dnia 30 listopada roku poprzedzającego rok, którego dotyczyłoby powierzenie prowadzenia punktu nie zostanie wyłoniona organizacja pozarządowa do jego prowadzenia,
- 2) ⁵¹ starosta nie zawrze umowy z organizacją pozarządową albo rozwiąże umowę

- stosuje się art. 10 ust. 2.

13. ⁵² Wzór oświadczenia, o którym mowa w ust. 4, określa załącznik nr 2 do ustawy.

Art. 11a. ⁵³ [Szkolenie oraz kurs doszkalający z zakresu świadczenia poradnictwa obywatelskiego]

1. Minimalny zakres szkolenia obejmuje 70 godzin zajęć z zakresu poradnictwa obywatelskiego, z których co najmniej 15 godzin przeznaczają się na zajęcia z zakresu metodyki pracy doradcy oraz co najmniej 20 godzin na zajęcia z zakresu poradnictwa dla osób zadłużonych. Szkolenie kończy się oceną wiedzy i

umiejętności z zakresu świadczenia poradnictwa obywatelskiego. Po zakończeniu szkolenia podmiot prowadzący szkolenie wydaje zaświadczenie potwierdzające ukończenie szkolenia osobom, które ukończyły je z oceną pozytywną.

2. Doradca jest obowiązany do uczestnictwa w kursie doszkalającym co najmniej raz w roku, począwszy od roku następnego po roku, w którym ukończył szkolenie albo uzyskał zaświadczenie, o którym mowa w art. 11 ust. 3a pkt 2. Kurs doszkalający obejmuje co najmniej 8 godzin zajęć z zakresu praktycznych aspektów związanych ze świadczeniem poradnictwa obywatelskiego, w tym dotyczących poszczególnych jego dziedzin. Po zakończeniu kursu doszkalającego podmiot prowadzący kurs wydaje zaświadczenie potwierdzające uczestnictwo w kursie doszkalającym.

3. Część zajęć szkolenia oraz kursu doszkalającego, o którym mowa w ust. 2, może być prowadzona z wykorzystaniem środków porozumiewania się na odległość, z wyłączeniem zajęć z zakresu metodyki pracy doradcy.

4. Wojewoda może wspierać organizację szkoleń oraz kursów doszkalających, o których mowa w ust. 2, w szczególności poprzez przekazywanie powiatom informacji o nich, udostępnianie tych informacji na stronie internetowej urzędu wojewódzkiego lub udostępnianie sal wykładowych, pod warunkiem zapewnienia możliwości nieodpłatnego udziału w szkoleniach i kursach doszkalających pracowników urzędu wojewódzkiego lub starostwa powiatowego, których obowiązki służbowe wiążą się z wykonywaniem przez wojewodę lub starostę zadań wynikających z ustawy.

Art. 11b. ⁵⁴ [Podmiot uprawniony do prowadzenia szkolenia oraz kursu doszkalającego z zakresu świadczenia poradnictwa obywatelskiego]

1. Szkolenie oraz kurs doszkalający, o którym mowa w art. 11a ust. 2, może prowadzić podmiot uprawniony do prowadzenia szkolenia oraz kursu doszkalającego.

2. Za podmiot uprawniony do prowadzenia szkolenia oraz kursu doszkalającego, o którym mowa w art. 11a ust. 2, może zostać uznany związek, o którym mowa w art. 22 ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. - Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2017 r. poz. 210 oraz z 2018 r. poz. 723), który zrzeka co najmniej siedem organizacji pozarządowych świadczących poradnictwo obywatelskie nieprzerwanie w okresie co najmniej siedmiu lat bezpośrednio poprzedzających złożenie wniosku o uznanie za podmiot uprawniony do prowadzenia szkolenia oraz kursu doszkalającego, o którym mowa w art. 11a ust. 2.

3. Minister Sprawiedliwości, na wniosek związku, o którym mowa w ust. 2, wydaje decyzję w przedmiocie uznania tego związku, za podmiot uprawniony do prowadzenia szkolenia oraz kursu doszkalającego, o którym mowa w art. 11a ust. 2. Do wniosku dołącza się dokumenty potwierdzające spełnianie warunku, o którym mowa w ust. 2.

4. Odmowa uznania związku, o którym mowa w ust. 2, za podmiot uprawniony do prowadzenia szkolenia oraz kursu doszkalającego, o którym mowa w art. 11a ust. 2, następuje w drodze decyzji.

5. Członkami związku, o którym mowa w ust. 2, uznanego za podmiot uprawniony do prowadzenia szkolenia oraz kursu doszkalającego, o którym mowa w art. 11a ust. 2, od dnia wydania decyzji, o której mowa w ust. 3, powinno być nieprzerwanie co najmniej siedem organizacji pozarządowych świadczących poradnictwo obywatelskie nieprzerwanie w okresie co najmniej siedmiu lat bezpośrednio poprzedzających rozpoczęcie szkolenia lub kursu doszkalającego, o którym mowa w art. 11a ust. 2.

6. Związek, o którym mowa w ust. 2, uznany za podmiot uprawniony do prowadzenia szkolenia oraz kursu doszkalającego, o którym mowa w art. 11a ust. 2, na żądanie Ministra Sprawiedliwości, jest obowiązany przedłożyć dokumenty potwierdzające spełnianie warunku, o którym mowa w ust. 5. Niespełnianie warunku, o którym mowa w ust. 5, lub nieprzedłożenie dokumentów w terminie wskazanym przez Ministra Sprawiedliwości stanowi podstawę do uchylecia decyzji, o której mowa w ust. 3.

7. Informację o podmiotach uprawnionych do prowadzenia szkolenia oraz kursu doszkalającego, o którym mowa w art. 11a ust. 2, zamieszcza się na stronie internetowej urzędu obsługującego Ministra Sprawiedliwości.

Art. 11c.⁵⁵ [Ujęcie w programie kursu doszkalającego wniosków z analizy informacji o wykonaniu zadań z zakresu udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej, świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz edukacji prawnej]

Program kursu doszkalającego, o którym mowa w art. 11a ust. 2, uwzględnia w szczególności ostatnie zamieszczone wnioski, o których mowa w art. 12 ust. 2.

Art. 11d.⁵⁶ [Lista organizacji pozarządowych uprawnionych do prowadzenia punktów]

1. Wojewoda prowadzi listę organizacji pozarządowych, uprawnionych do prowadzenia punktów na obszarze województwa.

2. O wpis na listę, o której mowa w ust. 1, w zakresie udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej, może ubiegać się organizacja pozarządowa, która łącznie spełnia następujące warunki:

1) posiada co najmniej dwuletnie doświadczenie w wykonywaniu zadań wiążących się z udzielaniem porad prawnych, informacji prawnych lub świadczeniem poradnictwa obywatelskiego;

2) posiada umowę zawartą z adwokatem, radcą prawnym, doradcą podatkowym lub osobą, o której mowa w art. 11 ust. 3 pkt 2, oraz mediatorem, o którym mowa w art. 4a ust. 6;

3) daje gwarancję należytego wykonania zadania, w szczególności w zakresie zapewnienia:

a) poufności w związku z udzielaniem nieodpłatnej pomocy prawnej i jej dokumentowaniem,

b) profesjonalnego i rzetelnego udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej,

- c) przestrzegania zasad etyki przy udzielaniu nieodpłatnej pomocy prawnej, w szczególności w sytuacji, gdy zachodzi konflikt interesów;
  - 4) opracowała i stosuje standardy obsługi i wewnętrzny system kontroli jakości udzielanej nieodpłatnej pomocy prawnej.
3. O wpis na listę, o której mowa w ust. 1, w zakresie świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, może ubiegać się organizacja pozarządowa, która łącznie spełnia następujące warunki:
- 1) posiada co najmniej dwuletnie doświadczenie w wykonywaniu zadań wiążących się ze świadczeniem poradnictwa obywatelskiego, nabyte w okresie pięciu lat bezpośrednio poprzedzających złożenie wniosku, lub co najmniej dwuletnie doświadczenie w wykonywaniu zadań wiążących się z udzielaniem porad prawnych, informacji prawnych lub świadczeniem nieodpłatnego poradnictwa;
  - 2) posiada umowę zawartą z doradcą oraz mediatorem, o którym mowa w art. 4a ust. 6;
  - 3) daje gwarancję należytego wykonania zadania, w szczególności w zakresie zapewnienia:
    - a) poufności w związku ze świadczeniem nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego i jego dokumentowaniem,
    - b) profesjonalnego i rzetelnego świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego,
    - c) przestrzegania zasad etyki przy świadczeniu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, w szczególności w sytuacji, gdy zachodzi konflikt interesów;
  - 4) opracowała i stosuje standardy obsługi i wewnętrzny system kontroli jakości świadczonego nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego.
4. O wpis na listę, o której mowa w ust. 1, w zakresie prowadzenia nieodpłatnej mediacji, może ubiegać się organizacja pozarządowa, która łącznie spełnia następujące warunki:
- 1) posiada co najmniej dwuletnie doświadczenie w wykonywaniu zadań wiążących się z prowadzeniem mediacji;
  - 2) posiada umowy zawarte z co najmniej trzema mediatorami, o których mowa w art. 4a ust. 6;
  - 3) daje gwarancję należytego wykonania zadania, w szczególności w zakresie zapewnienia:
    - a) poufności w związku z prowadzeniem nieodpłatnej mediacji i jej dokumentowaniem,
    - b) profesjonalnego i rzetelnego prowadzenia nieodpłatnej mediacji,
    - c) przestrzegania zasad etyki przy prowadzeniu nieodpłatnej mediacji, w szczególności w sytuacji, gdy zachodzi konflikt interesów;
  - 4) opracowała i stosuje standardy obsługi i wewnętrzny system kontroli jakości prowadzonej nieodpłatnej mediacji.
5. O wpis na listę, o której mowa w ust. 1, nie mogą ubiegać się organizacja pozarządowa, która w okresie dwóch lat poprzedzających złożenie wniosku, o

którym mowa w ust. 6, nie rozliczyła się z dotacji przyznanej na wykonanie zadania publicznego lub wykorzystwała dotację niezgodnie z celem jej przyznania, jak również ta organizacja pozarządowa, z którą starosta rozwiązał umowę. Termin dwóch lat biegnie od dnia rozliczenia się z dotacji i zwrotu nienależnych środków wraz z odsetkami albo rozwiązania umowy.

6. Wojewoda wydaje decyzję w przedmiocie wpisu organizacji pozarządowej na listę, o której mowa w ust. 1, na jej wniosek.

7. Odmowa wpisu na listę, o której mowa w ust. 1, organizacji pozarządowej, która nie spełnia warunków określonych w ust. 2-5, następuje w drodze decyzji.

8. Organizacja pozarządowa dołącza do wniosku odpowiednio:

1) dokumenty potwierdzające spełnianie warunku, o którym mowa w ust. 2 pkt 1 lub ust. 3 pkt 1, lub ust. 4 pkt 1, w tym na żądanie wojewody, informację o sposobie i okresie, w którym wykonywała zadania wiążące się z udzielaniem porad prawnych, informacji prawnych, świadczeniem poradnictwa obywatelskiego lub nieodpłatnego poradnictwa lub prowadzeniem mediacji;

2) listę adwokatów, radców prawnych, doradców podatkowych, osób, o których mowa w art. 11 ust. 3 pkt 2, lub doradców oraz mediatorów, o których mowa w art. 4a ust. 6, z którymi zawarła umowy o udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej, świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego lub prowadzenie nieodpłatnej mediacji;

3) pisemne zobowiązanie do zapewnienia realizacji zadania w sposób, o którym mowa w ust. 2 pkt 3 lub ust. 3 pkt 3, lub ust. 4 pkt 3;

4) dokument opisujący standardy obsługi i wewnętrzny system kontroli jakości, o których mowa w ust. 2 pkt 4 lub ust. 3 pkt 4, lub ust. 4 pkt 4.

9. Organizacja pozarządowa, ubiegająca się o wpis na listę, o której mowa w ust. 1, w zakresie świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, dołącza do wniosku poza dokumentami, o których mowa w ust. 8, także zaświadczenie, o którym mowa w art. 11 ust. 3a pkt 2, albo zaświadczenie potwierdzające ukończenie szkolenia, o którym mowa w art. 11a ust. 1, z oceną pozytywną, przez doradców, o których mowa w ust. 8 pkt 2.

10. Organizacja pozarządowa wpisana na listę, o której mowa w ust. 1, corocznie, do dnia 30 września, przekazuje wojewodzie aktualną listę osób, o której mowa w ust. 8 pkt 2. Organizacja pozarządowa wpisana na listę, o której mowa w ust. 1, w zakresie świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, przekazuje, poza listą, o której mowa w zdaniu pierwszym, zaświadczenia, o których mowa w ust. 9, oraz zaświadczenia potwierdzające uczestnictwo w kursie doszkalającym, o którym mowa w art. 11a ust. 2, przez doradców, o których mowa w ust. 8 pkt 2, w okresie roku poprzedzającego przekazanie aktualnej listy osób, o której mowa w ust. 8 pkt 2.

11. W celu weryfikacji spełniania przez organizację pozarządową wpisaną na listę, o której mowa w ust. 1, warunku, o którym mowa w ust. 3 pkt 3 lit. b, wojewoda dokonuje oceny wybranych porad udzielonych w ramach świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w punkcie. Ocena porady jest dokonywana w sposób gwarantujący jej bezstronność, na podstawie wniosków zawartych w recenzji

doradcy posiadającego rekomendację podmiotu, o którym mowa w art. 11b ust. 1. Ocenę wojewoda przekazuje właściwemu staroście. Porada, ocena i recenzja mogą zostać przekazane drogą elektroniczną.

12. Wojewoda wydaje decyzję o wykreśleniu organizacji pozarządowej z listy, o której mowa w ust. 1, w zakresie udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej, świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego lub prowadzenia nieodpłatnej mediacji, w przypadku gdy organizacja ta odpowiednio:

- 1) zaprzestała prowadzenia działalności w zakresie udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej, świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego lub prowadzenia nieodpłatnej mediacji na skutek zmian w statucie lub innym akcie wewnętrznym określającym zakres prowadzonej działalności;
- 2) przestała spełniać warunki, o których mowa w ust. 2 pkt 2 lub 3, ust. 3 pkt 2 lub 3, lub ust. 4 pkt 2 lub 3;
- 3) nie rozliczyła się z dotacji przyznanej na wykonanie zadania publicznego lub wykorzystała dotację niezgodnie z celem jej przyznania;
- 4) nie przekazała listy lub zaświadczeń, o których mowa w ust. 10.

13. Wykreślenie organizacji pozarządowej z listy, o której mowa w ust. 1, następuje z dniem, w którym decyzja, o której mowa w ust. 12, stała się ostateczna.

14. W przypadku, o którym mowa w ust. 12 pkt 3, ponowny wpis na listę, o której mowa w ust. 1, może nastąpić nie wcześniej niż po upływie dwóch lat od dnia rozliczenia się z dotacji i zwrotu nienależnych środków wraz z odsetkami.

15. Listę, o której mowa w ust. 1, wojewoda udostępnia w Biuletynie Informacji Publicznej. Wraz z listą udostępnia się informacje o organizacjach pozarządowych wykreślonych z listy i dacie oraz przyczynach ich wykreślenia.

Art. 12.⁵⁷ [Przekazywanie informacji ministrowi]

1. Starosta przekazuje co kwartał, za pośrednictwem właściwego wojewody, Ministrowi Sprawiedliwości, zbiorczą informację o wykonaniu zadań, o których mowa w art. 8 ust. 1, na obszarze powiatu, w terminie do końca miesiąca następującego po zakończeniu kwartału.

2. Wnioski z analizy informacji, o której mowa w ust. 1, za dany rok, dotyczące problemów zgłaszanych w toku udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej i świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, wskazujące w szczególności na bieżące lub prognozowane potrzeby w zakresie nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, zamieszcza się na stronie internetowej urzędu obsługującego Ministra Sprawiedliwości, w terminie do dnia 30 czerwca roku następnego.

Art. 13.⁵⁸ [Delegacja ustawowa]

Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) sposób udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej i świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, w tym wymogi dotyczące lokalu, w którym będzie usytuowany punkt,

- 2) wzór karty informacyjnej poradnictwa, o której mowa w art. 5 ust. 5,
- 3) wzór karty pomocy,
- 4) sposób gromadzenia i przekazywania opinii osób uprawnionych o udzielonej pomocy,
- 5) sposób dokonywania oceny, o której mowa w art. 11d ust. 11,
- 6) zakres i sposób przekazywania informacji, o której mowa w art. 12 ust. 1

- uwzględniając konieczność zapewnienia łatwego dostępu osób uprawnionych, w tym osób niepełnosprawnych, do nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, szerokiej informacji o dostępnych formach poradnictwa, konieczność zachowania poufności przy udzielaniu nieodpłatnej pomocy prawnej i świadczeniu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, konieczność zapewnienia kompletności informacji o wykonaniu zadania oraz możliwość wykazania problemów prawnych i społecznych, których dotyczą udzielana nieodpłatna pomoc prawna i świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie, konieczność zapewnienia odpowiednich standardów obsługi osób uprawnionych oraz odpowiednich standardów jakości, a także potrzebę sformułowania wniosków dotyczących efektywności i usprawniania systemu nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego.

Rozdział 3

Zadania z zakresu edukacji prawnej ⁵⁹

Art. 14. ⁶⁰ [Działania podejmowane w ramach realizacji zadań z zakresu edukacji prawnej]

Organy administracji publicznej, realizując pozostające w ich właściwości zadania z zakresu edukacji prawnej, podejmują działania, o których mowa w art. 3b.

Art. 15. [Zlecenie zadań publicznych w zakresie edukacji prawnej]

1. Zadania z zakresu edukacji prawnej mogą być realizowane również przez podmioty wymienione w art. 3 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, a także uczelnie prowadzące studia wyższe na kierunku prawo oraz samorządy zawodowe adwokatów, radców prawnych, notariuszy, komorników sądowych oraz doradców podatkowych.

2. Do zlecenia zadań publicznych w zakresie edukacji prawnej stosuje się przepisy art. 13-19a ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Rozdział 4

Ocena wykonywania zadań z zakresu nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz edukacji prawnej ⁶¹

Art. 16. [Dokonywanie oceny przez ministra]

1. ⁶² Minister Sprawiedliwości dokonuje oceny wykonywania zadań z zakresu nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz edukacji prawnej za dany rok w terminie do dnia 30 czerwca roku następnego.
2. O wynikach dokonanej oceny Minister Sprawiedliwości informuje Komisję Wspólną Rządu i Samorządu Terytorialnego.

Art. 17. [Rada Nieodpłatnej Pomocy Prawnej, Nieodpłatnego Poradnictwa Obywatelskiego oraz Edukacji Prawnej]

1. ⁶³ Minister Sprawiedliwości może powołać Radę Nieodpłatnej Pomocy Prawnej, Nieodpłatnego Poradnictwa Obywatelskiego oraz Edukacji Prawnej, zwaną dalej "Radą".
2. Rada jest organem opiniodawczo-doradczym Ministra Sprawiedliwości.
3. Do zakresu działania Rady należy:
  - 1) ⁶⁴ analiza wykonywania zadań z zakresu nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz edukacji prawnej;
  - 2) ⁶⁵ zgłaszanie propozycji w zakresie usprawnienia organizacji udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej, świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz edukacji prawnej;
  - 3) ⁶⁶ opiniowanie projektów aktów prawnych w zakresie nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz edukacji prawnej;
  - 4) ⁶⁷ wyrażanie opinii w innych sprawach z zakresu nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz edukacji prawnej.

Art. 18. ⁶⁸ [Powołanie i odwołanie członków Rady]

1. Rada składa się z piętnastu członków. W skład Rady wchodzi:
  - 1) przedstawiciel Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej;
  - 2) dwaj przedstawiciele wybrani spośród kandydatów wskazanych przez stronę samorządową Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego;
  - 3) dwaj przedstawiciele wybrani spośród kandydatów wskazanych przez organizacje pozarządowe działające na rzecz dostępu obywateli do nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz edukacji prawnej;
  - 4) po jednym przedstawicielu wskazanym przez Naczelną Radę Adwokacką i Krajową Radę Radców Prawnych;
  - 5) po jednym przedstawicielu ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego, ministra właściwego do spraw administracji publicznej i ministra właściwego do spraw finansów publicznych;
  - 6) pięciu przedstawicieli Ministra Sprawiedliwości.
2. Minister Sprawiedliwości powołuje i odwołuje członków Rady. Członka Rady, o którym mowa w ust. 1 pkt 1, Minister Sprawiedliwości powołuje i odwołuje na wniosek Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

3. Członkostwo w Radzie wygasa z powodu:
  - 1) rezygnacji członka Rady złożonej na piśmie przewodniczącemu Rady;
  - 2) odwołania członka Rady;
  - 3) śmierci członka Rady;
  - 4) niemożności sprawowania funkcji członka Rady z powodu długotrwałej choroby stwierdzonej zaświadczeniem lekarskim.
4. Minister Sprawiedliwości jest administratorem danych osobowych osób rekomendowanych oraz osób wchodzących w skład Rady.
5. Minister Sprawiedliwości wskazuje przewodniczącego Rady spośród jej członków. Przewodniczący kieruje pracami Rady i reprezentuje ją na zewnątrz.
6. Za udział w pracach Rady wynagrodzenie nie przysługuje. Na wniosek członków Rady, zamieszkałych poza miejscem obrad Rady, przyznaje się zwrot kosztów podróży i zakwaterowania na zasadach określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 77⁵ § 2 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy (Dz. U. z 2018 r. poz. 917, 1000 i 1076).
7. Obsługę organizacyjno-techniczną Rady zapewnia urząd obsługujący Ministra Sprawiedliwości.
8. Minister Sprawiedliwości nadaje regulamin określający tryb pracy Rady.

Rozdział 5

Finansowanie nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz edukacji prawnej ⁶⁹

Art. 19. [Udzielanie powiatom dotacji celowej]

1. ⁷⁰ Zadania, o których mowa w art. 8 ust. 1, są finansowane z budżetu państwa z części będącej w dyspozycji wojewodów przez udzielanie dotacji celowej powiatom.
2. Wysokość dotacji, o której mowa w ust. 1, jest ustalana corocznie przez Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw budżetu w trybie i terminach określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 138 ust. 6 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2016 r. poz. 1870, z późn. zm.) dotyczących prac nad projektem ustawy budżetowej.

Art. 20. [Przeznaczenie i wysokość dotacji celowej]

1. ⁷¹ Dotacja, o której mowa w art. 19 ust. 1, jest przeznaczana w 91% na wynagrodzenia z tytułu umów, o których mowa w art. 6, natomiast w przypadku powierzenia prowadzenia punktu organizacji pozarządowej - na rzecz wyłonionej organizacji pozarządowej, w 6% - na pokrycie kosztów obsługi organizacyjno-technicznej zadań, a w 3% - na zadania z zakresu edukacji prawnej powierzone organizacji pozarządowej w trybie art. 11 ust. 7 zdanie drugie.
2. Podstawę ustalenia wysokości dotacji stanowi kwota bazowa.
3. Kwota dotacji stanowi dwunastokrotność iloczynu kwoty bazowej i mnożnika.
4. Mnożnik oblicza się w ten sposób, że liczbę mieszkańców powiatu, przyjętą

według stanu na dzień 31 grudnia roku poprzedzającego rok budżetowy o dwa lata, ustaloną przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, dzieli się przez 25 000, z tym że nie może on być mniejszy niż 2 i większy niż 35. Mnożnik wyrażony liczbą niecałkowitą zaokrągla się do liczby całkowitej w górę, jeżeli pierwsza cyfra po przecinku jest równa lub wyższa niż 5, albo w dół - jeżeli pierwsza cyfra po przecinku jest niższa niż 5.

5. ⁷² Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw budżetu corocznie określa, w drodze rozporządzenia, wysokość kwoty bazowej, mając na względzie limity wydatków, o których mowa w art. 28, oraz potrzebę zapewnienia właściwej organizacji systemu nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego i edukacji prawnej.

Rozdział 6

Zmiany w przepisach obowiązujących

Art. 21.

W ustawie z dnia 26 maja 1982 r. - Prawo o adwokaturze (Dz. U. z 2015 r. poz. 615, 1064 i 1224) wprowadza się następujące zmiany: (zmiany pominięte).

Art. 22.

W ustawie z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. z 2015 r. poz. 507, 1064 i 1224) wprowadza się następujące zmiany: (zmiany pominięte).

Art. 23.

W ustawie z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz. U. z 2015 r. poz. 812) w art. 24 w ust. 1 w pkt 4 kropkę zastępuje się średnikiem i dodaje się pkt 5 w brzmieniu: (zmiany pominięte).

Art. 24.

W ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2014 r. poz. 1118, 1138 i 1146) w art. 4 w ust. 1 po pkt 1a dodaje się pkt 1b w brzmieniu: (zmiany pominięte).

Rozdział 7

Przepisy dostosowujące i przepis końcowy

Art. 25. [Podmioty odpowiedzialne za zorganizowanie nieodpłatnej pomocy prawnej]

Zorganizowanie nieodpłatnej pomocy prawnej należy do zakresu działania Ministra Sprawiedliwości oraz do innych organów administracji publicznej zgodnie z ich właściwością.

Art. 26. [Termin zawarcia porozumień i umów określonych w ustawie]

1. Porozumienia, o których mowa w art. 9, są zawierane do dnia 15 października 2015 r.
2. Porozumienia, o których mowa w art. 10, są zawierane do dnia 31 października 2015 r.
3. Okręgowa rada adwokacka lub rada okręgowej izby radców prawnych wskaże staroście odpowiednio adwokatów lub radców prawnych wyznaczonych do udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej do dnia 15 listopada 2015 r.
4. Wybór organizacji pozarządowych, o których mowa w art. 11 ust. 1, nastąpi do dnia 15 grudnia 2015 r.
5. Umowy, o których mowa w art. 6, są zawierane do dnia 31 grudnia 2015 r.

Art. 27. [Kwota bazowa w 2016 r.]

Wysokość kwoty bazowej w 2016 r. wynosi 5150 zł.

Art. 28. [Maksymalny limit wydatków budżetu państwa]

W latach 2016-2025 maksymalny limit wydatków budżetu państwa będący skutkiem finansowym wejścia w życie niniejszej ustawy wynosi 1 047 706 318 zł, z tym że w poszczególnych latach wyniesie odpowiednio:

- 1) w 2016 r. - 94 183 200 zł;
- 2) w 2017 r. - 96 161 047 zł;
- 3) w 2018 r. - 98 565 074 zł;
- 4) w 2019 r. - 100 930 635 zł;
- 5) w 2020 r. - 103 352 971 zł;
- 6) w 2021 r. - 105 833 441 zł;
- 7) w 2022 r. - 108 373 444 zł;
- 8) w 2023 r. - 110 866 034 zł;
- 9) w 2024 r. - 113 415 953 zł;
- 10) w 2025 r. - 116 024 519 zł.

Art. 29. [Wejście w życie ustawy]

Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2016 r., z wyjątkiem art. 6, art. 8-11, art. 17, art. 18 i art. 20-28, które wchodzi w życie z dniem 31 sierpnia 2015 r.

ZAŁĄCZNIKI

ZAŁĄCZNIK Nr 1 ⁷³

WZÓR

Oświadczenie, o którym mowa w art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej (Dz. U. z 2017 r. poz. 2030 oraz z 2018 r. poz. 1467)

Ja, niżej podpisany(-na), (imię, nazwisko, adres)

.....
.....
..... ,
PESEL⁴⁾ ..... , oświadczam, że nie jestem w stanie ponieść kosztów odpłatnej pomocy prawnej.

.....
(data i podpis osoby uprawnionej)

4) W przypadku braku numeru PESEL - numer paszportu albo innego dokumentu stwierdzającego tożsamość.

ZAŁĄCZNIK Nr 2 ⁷⁴

WZÓR

Oświadczenie osoby uprawnionej, o którym mowa w art. 11 ust. 4 ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej (Dz. U. z 2017 r. poz. 2030 oraz z 2018 r. poz. 1467)

Ja, niżej podpisany(-na), (imię, nazwisko, adres),

..... ,
PESEL⁵⁾ ..... , przyjmuję do wiadomości, że nieodpłatna pomoc prawna udzielana jest przez osobę, która:

- 1) ukończyła wyższe studia prawnicze i uzyskała tytuł magistra lub zagraniczne studia prawnicze uznane w Rzeczypospolitej Polskiej,
  - 2) posiada co najmniej trzyletnie doświadczenie w wykonywaniu wymagających wiedzy prawniczej czynności bezpośrednio związanych ze świadczeniem pomocy prawnej,
  - 3) korzysta z pełni praw publicznych oraz ma pełną zdolność do czynności prawnych,
  - 4) nie była karana za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub przestępstwo skarbowe,
- a nie przez adwokata, radcę prawnego albo doradcę podatkowego.

Oświadczam, że zostałem(-łam) poinformowany(-na), że jakakolwiek odpowiedzialność odszkodowawcza osoby udzielającej mi nieodpłatnej pomocy prawnej jest wyłączona, z wyjątkiem przypadku wyrządzenia szkody z winy umyślnej.

Przyjmuję do wiadomości, że osoba udzielająca mi nieodpłatnej pomocy prawnej nie jest obowiązana do zachowania tajemnicy, w rozumieniu art. 180 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2017 r. poz. 1904, z późn. zm.).

Oświadczam, że zostałem(-łam) poinformowany(-na), że złożenie powyższego oświadczenia jest dobrowolne.

Zapoznałem(-łam) się z treścią powyższego oświadczenia i wyrażam zgodę na

udzielenie mi nieodpłatnej pomocy prawnej zgodnie z powyższymi warunkami.

.....

(data i podpis osoby uprawnionej)

---

⁵⁾ W przypadku braku numeru PESEL - numer paszportu albo innego dokumentu stwierdzającego tożsamość.

ZAŁĄCZNIK Nr 3 ⁷⁵
(uchylony)

ZAŁĄCZNIK Nr 4 ⁷⁶
(uchylony)

¹ Tytuł zmieniony przez art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r.

(Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.

² Art. 1 zmieniony przez art. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r.

(Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.

³ Art. 2 zmieniony przez art. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r.

(Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.

⁴ Rozdział 2 tytuł zmieniony przez art. 1 pkt 3 ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r.

(Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.

⁵ Art. 3 ust. 1 pkt 1 zmieniony przez art. 1 pkt 4 lit. a tiret pierwsze ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.

⁶ Art. 3 ust. 1 pkt 3 zmieniony przez art. 1 pkt 4 lit. a tiret drugie ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.

⁷ Art. 3 ust. 1 pkt 3a dodany przez art. 1 pkt 4 lit. a tiret trzecie ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.

⁸ Art. 3 ust. 1 pkt 4 zmieniony przez art. 1 pkt 4 lit. a tiret czwarte ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.

⁹ Art. 3 ust. 2 zmieniony przez art. 1 pkt 4 lit. b ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.

¹⁰ Art. 3a dodany przez art. 1 pkt 5 ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 16 sierpnia 2018 r., z tym że wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2019 r.

¹¹ Art. 3b dodany przez art. 1 pkt 5 ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 16 sierpnia 2018 r.

¹² Art. 4 zmieniony przez art. 1 pkt 6 ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.

¹³ Art. 4a dodany przez art. 1 pkt 7 ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r.

(Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.

¹⁴ Art. 5 ust. 3 zmieniony przez art. 1 pkt 8 lit. a ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r.

(Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.

¹⁵ Art. 5 ust. 4 dodany przez art. 1 pkt 8 lit. b ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r.

(Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.

¹⁶ Art. 5 ust. 5 dodany przez art. 1 pkt 8 lit. b ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r.

(Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.

¹⁷ Art. 6 ust. 2 pkt 1a dodany przez art. 1 pkt 10 lit. a tiret pierwsze ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 16 sierpnia 2018 r.

¹⁸ Art. 6 ust. 2 pkt 3 zmieniony przez art. 1 pkt 9 ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r.

(Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 16 sierpnia 2018 r.

¹⁹ Art. 6 ust. 2 pkt 6a dodany przez art. 1 pkt 10 lit. a tiret drugie ustawy z dnia 15

czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 16 sierpnia

2018 r., z tym że wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2019 r.

²⁰ Art. 6 ust. 2 pkt 6b dodany przez art. 1 pkt 10 lit. a tiret drugie ustawy z dnia 15

czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 16 sierpnia

2018 r.

²¹ Art. 6 ust. 3 dodany przez art. 1 pkt 10 lit. b ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r.

(Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.

²² Art. 7 zmieniony przez art. 1 pkt 11 ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r.

(Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.

²³ Art. 8 zmieniony przez art. 1 pkt 11 ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r.

(Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 16 sierpnia 2018 r., z tym że w zakresie ust. 8, 11-13 wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2019 r.

²⁴ Art. 8a dodany przez art. 1 pkt 12 ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r.

(Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.

²⁵ Art. 9 zmieniony przez art. 1 pkt 13 ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r.

(Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 16 sierpnia 2018 r.

²⁶ Art. 10 ust. 1 pkt 1 zmieniony przez art. 1 pkt 14 lit. a ustawy z dnia 15 czerwca

2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.

²⁷ Art. 10 pkt 2 zmieniony przez art. 1 pkt 14 lit. a ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r.

(Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 16 sierpnia 2018 r.

²⁸ Art. 10 ust. 1 pkt 4 zmieniony przez art. 1 pkt 9 ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r.

(Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 16 sierpnia 2018 r.

²⁹ Art. 10 ust. 2 zmieniony przez art. 1 pkt 14 lit. b ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r.

(Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 16 sierpnia 2018 r.

³⁰ Art. 11 ust. 1 zmieniony przez art. 1 pkt 15 lit. a ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r.

(Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 16 sierpnia 2018 r.

³¹ Art. 11 ust. 1a dodany przez art. 1 pkt 15 lit. b ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r.

(Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 16 sierpnia 2018 r.

³² Art. 11 ust. 1b dodany przez art. 1 pkt 15 lit. b ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r.

(Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 16 sierpnia 2018 r.

- ³³ Art. 11 ust. 1c dodany przez art. 1 pkt 15 lit. b ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 16 sierpnia 2018 r.
- ³⁴ Art. 11 ust. 1d dodany przez art. 1 pkt 15 lit. b ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 16 sierpnia 2018 r.
- ³⁵ Art. 11 ust. 2 zmieniony przez art. 1 pkt 15 lit. c ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 16 sierpnia 2018 r.
- ³⁶ Art. 11 ust. 2a dodany przez art. 1 pkt 15 lit. d ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 16 sierpnia 2018 r.
- ³⁷ Art. 11 ust. 2b dodany przez art. 1 pkt 15 lit. d ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 16 sierpnia 2018 r.
- ³⁸ Art. 11 ust. 3 zdanie wstępne zmienione przez art. 1 pkt 9 ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 16 sierpnia 2018 r.
- ³⁹ Art. 11 ust. 3 pkt 3 dodany przez art. 1 pkt 15 lit. e ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.
- ⁴⁰ Art. 11 ust. 3a dodany przez art. 1 pkt 15 lit. f ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 2 sierpnia 2018 r.
- ⁴¹ Art. 11 ust. 5 zmieniony przez art. 1 pkt 15 lit. g ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.
- ⁴² Art. 11 ust. 6 zmieniony przez art. 1 pkt 15 lit. g ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.
- ⁴³ Art. 11 ust. 6a dodany przez art. 1 pkt 15 lit. h ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.
- ⁴⁴ Art. 11 ust. 6b dodany przez art. 1 pkt 15 lit. h ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.
- ⁴⁵ Art. 11 ust. 7 zmieniony przez art. 1 pkt 15 lit. i ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 16 sierpnia 2018 r.
- ⁴⁶ Art. 11 ust. 9 zmieniony przez art. 1 pkt 15 lit. k ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.
- ⁴⁷ Art. 11 ust. 9a dodany przez art. 1 pkt 15 lit. l ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 16 sierpnia 2018 r.
- ⁴⁸ Art. 11 ust. 10 zmieniony przez art. 1 pkt 15 lit. m ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.
- ⁴⁹ Art. 11 ust. 11 uchylony przez art. 1 pkt 15 lit. n ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 16 sierpnia 2018 r.
- ⁵⁰ Art. 11 ust. 12 pkt 1 zmieniony przez art. 1 pkt 9 ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 16 sierpnia 2018 r.
- ⁵¹ Art. 11 ust. 12 pkt 2 zmieniony przez art. 1 pkt 15 lit. o ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 16 sierpnia 2018 r.
- ⁵² Art. 11 ust. 13 zmieniony przez art. 1 pkt 15 lit. p ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.
- ⁵³ Art. 11a dodany przez art. 1 pkt 16 ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 2 sierpnia 2018 r.

- ⁵⁴ Art. 11b dodany przez art. 1 pkt 16 ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 2 sierpnia 2018 r.
- ⁵⁵ Art. 11c dodany przez art. 1 pkt 16 ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r., z tym że wejdzie w życie z dniem 1 stycznia 2020 r.
- ⁵⁶ Art. 11d dodany przez art. 1 pkt 16 ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.
- ⁵⁷ Art. 12 zmieniony przez art. 1 pkt 17 ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.
- ⁵⁸ Art. 13 zmieniony przez art. 1 pkt 17 ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.
- ⁵⁹ Rozdział 3 tytuł zmieniony przez art. 1 pkt 18 ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 16 sierpnia 2018 r.
- ⁶⁰ Art. 14 zmieniony przez art. 1 pkt 19 ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 16 sierpnia 2018 r.
- ⁶¹ Rozdział 4 tytuł zmieniony przez art. 1 pkt 20 ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.
- ⁶² Art. 16 ust. 1 zmieniony przez art. 1 pkt 21 ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.
- ⁶³ Art. 17 ust. 1 zmieniony przez art. 1 pkt 22 lit. a ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.
- ⁶⁴ Art. 17 ust. 3 pkt 1 zmieniony przez art. 1 pkt 22 lit. b ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.
- ⁶⁵ Art. 17 ust. 3 pkt 2 zmieniony przez art. 1 pkt 22 lit. b ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.
- ⁶⁶ Art. 17 ust. 3 pkt 3 zmieniony przez art. 1 pkt 22 lit. b ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.
- ⁶⁷ Art. 17 ust. 3 pkt 4 zmieniony przez art. 1 pkt 22 lit. b ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.
- ⁶⁸ Art. 18 zmieniony przez art. 1 pkt 23 ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.
- ⁶⁹ Rozdział 5 tytuł zmieniony przez art. 1 pkt 24 ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.
- ⁷⁰ Art. 19 ust. 1 zmieniony przez art. 1 pkt 25 ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.
- ⁷¹ Art. 20 ust. 1 zmieniony przez art. 1 pkt 26 lit. a ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.
- ⁷² Art. 20 ust. 5 zmieniony przez art. 1 pkt 26 lit. b ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.
- ⁷³ Załącznik nr 1 zmieniony przez art. 1 pkt 27 ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.
- ⁷⁴ Załącznik nr 2 zmieniony przez art. 1 pkt 27 ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.

⁷⁵ Załącznik nr 3 uchylony przez art. 1 pkt 28 ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.

⁷⁶ Załącznik nr 4 uchylony przez art. 1 pkt 28 ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. (Dz.U.2018.1467) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2019 r.